

ля; по-третє, тести можна використовувати як інструмент для виявлення проблем учителя та, за потреби, надати йому допомогу, вчасно вдосконалити педагогічну діяльність.

Отже, використання такого каталогу сприяє:

- Підвищенню професійного рівня вчителя. Діагностичні методики допомагають педагогу розвивати професійні компетенції та вдосконалювати власні навички.

- Покращенню якості навчання. Методики дають можливість педагогу оцінити і підвищити власну діяльність, а це, своєю чергою, впливає на підвищення якості навчання учнів.

- Зростанню мотивації вчителя. Діагностичні роботи уможливають отримання вчителем об'єктивної оцінки власної діяльності та його зосередження на розвитку тих компетенцій, які потребують удосконалення.

- Адаптації до нових вимог. В умовах реалізації освітньої реформи змінюються вимоги до вчителів, пов'язані із ухваленням нових стандартів, запровадженням технологій тощо. Виникає потреба досліджувати, наскільки учитель адаптувався до цих змін та працює над удосконаленням власних професійних навичок відповідно до нових вимог.

Варто наголосити на тому, що також зініціювали в рамках кластерної моделі розвитку компенсаторної освіти ідею створення банку тестових технологій «Самооцінювання рівня навчальних досягнень», який розмістили на сайті інтернет-школи. Основна мета — допомогти учням виявити прогалини в навчанні, надати їм можливість самооцінити рівень навчальних досягнень за допомогою онлайн-інструментів. Насамперед розробили інструменти (тести мовно-літературної, математичної, природничої, історичної та мистецької галузей) для самооцінювання учнями 5–6 класів. До тестів ввели практико-орієнтовані завдання на вимірювання як предметних, так і ключових компетентностей.

Отже, запровадження компенсаторної освіти стає суттєвим кроком до поліпшення якості освіти, підвищення мотивації учнів до самооцінювання освітніх результатів, а у вчителів — інтерес до використання інноваційних технологій, кращих практик створення індивідуальних освітніх траєкторій з метою компенсації власних освітніх втрат та учнів.

ОСВІТНІ ВТРАТИ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА МЕХАНІЗМИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Мороз Петро,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

pmoroz@ukr.net

Освіта є фундаментом майбутнього кожної нації. Однак освіта в Україні внаслідок пандемії COVID-19, а згодом широкомасштабної військової агресії Росії зазнала серйозних освітніх втрат, а українські учні й освітяни постали перед низкою викликів.

Під освітніми втратами, на нашу думку, треба розуміти будь-які прогалини в результатах навчання здобувача/здобувачів освіти порівняно з очікуваними результатами, зазначеними в навчальних програмах/освітніх стандартах (Мороз, 2023, с. 174175). Закон України «Про освіту» визначає термін «результати навчання» як «знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів» («Про освіту», 2017). Тому необхідно з'ясувати спосіб комплексного вимірювання й оцінювання цих компонентів.

Нині немає достовірних даних про освітні втрати в Україні. Водночас на тлі інших країн ситуація в нашій державі є особливою: наслідки повномасштабної війни додалися до впливу пандемії COVID-19. З урахуванням цього необхідно проаналізувати досвід різних держав щодо вимірювання й компенсації освітніх втрат та враховувати, що в умовах війни Україна має значно складнішу ситуацію, ніж країни, які зазнали впливу лише пандемії.

На думку вчених (Hanushek & Woessmann, 2020; Бичко & Терещенко, 2023; Назаренко, 2022; Як освітні втрати вплинуть на економіку України, 2022), освітні втрати мають кумулятивний (накопичувальний) ефект, тобто забуте чи упущене нині призведе до ще більших втрат у майбутньому як для окремої особи так і для суспільства в цілому, якщо не здійснити своєчасних і ефективних заходів для їх компенсації.

Освітні втрати в короткостроковій перспективі можуть призвести до сповільнення процесу розвитку компетенцій та навичок здобувачів освіти, що обмежує їхні можливості для вступу до закладів вищої освіти та працевлаштування. У тривалій перспективі це впливає на кваліфікацію працівників, економічні показники та добробут окремих людей та суспільства в цілому. Зокрема, за дослідженнями, втрата лише однієї третьої року ефективного навчання в закладі загальної середньої освіти зменшить майбутні зароблені доходи учнів на 3% і знизить ВВП країн у середньому на 1,5% на решта століття (Hanushek & Woessmann, 2020). Освітні втрати в Україні, за оцінками експертів Світового банку, можуть становити більше одного року, то лише цей фактор може зменшити ВВП нашої країни в тривалій перспективі більше ніж на 4,5% (Як освітні втрати вплинуть на економіку України, 2022).

Для компенсації освітніх втрат в Україні необхідна довготривала та комплексна стратегія, яка залучатиме державні, освітні та громадські інституції. Орієнтуючись на міжнародний досвід та наукові рекомендації (Hanushek & Woessmann, 2020; Бичко & Терещенко, 2023; Мороз, 2023; Назаренко, 2022; Як освітні втрати вплинуть на економіку України, 2022; Чи вимірюються освітні прогалини в Україні: три запитання до Руслана Гурака, 2023) до потенційних механізмів їх подолання можна віднести:

1. Розроблення та впровадження стратегії вимірювання та подолання освітніх втрат, яка визначатиме цілі, принципи, напрями, заходи та індикатори ефективності компенсації освітніх втрат.

2. Здійснення діагностувального оцінювання для визначення рівня знань та навичок учнів, а також їхніх прогалин у навчанні.

3. Адаптацію та розвантаження навчальних програм за рахунок конкретизації в них очікуваних результатів та визначення ключових елементів змісту.

4. Розроблення якісного цифрового освітнього контенту. Створення електронних підручників та онлайн-платформ з навчання різних предметів дадуть змогу здобувачам освіти незалежно від ситуації, у якій вони опинилися (за кордоном, тимчасово окуповані території, тривале лікування тощо), мати ширший доступ до освітніх послуг.

5. Орієнтацію освітнього процесу на використання діяльнісних методів навчання та розвиток навичок XXI століття (навички самостійного навчання та співпраці, креативність, гнучкість, системне та критичне мислення тощо).

6. Організацію додаткових занять, курсів, гуртків, проєктів тощо для поглиблення й розширення знань та навичок учнів, їх творчого потенціалу.

7. Методичну підготовку вчителів до роботи з учнями, які зазнали освітніх втрат.

8. Надання психологічної та соціально-емоційної підтримки учням, які пережили травматичні події, а також створення безпечного та дружнього освітнього середовища.

9. Залучення батьків, громади, волонтерів, партнерів тощо до освітнього процесу, надання їм інформації, консультацій, ресурсів тощо для підвищення їхньої мотивації, відповідальності та співпраці.

10. Проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень з проблематики освітніх втрат з метою розроблення науково-методичного супроводу компенсації освітніх втрат.

Отже, освітні втрати є серйозною проблемою, яка загрожує якості та доступності освіти для всіх громадян України. Освітні втрати можуть призвести до значних втрат у майбутньому як в житті окремої людини, так і суспільства в цілому. Для подолання освітніх втрат потрібна комплексна стратегія, яка залучатиме всі зацікавлені сторони: уряд, освітянську спільноту, громадськість, міжнародні організації. Забезпечення доступу до якісної освіти для всіх дітей в Україні буде сприяти створенню більш сильного, освіченого та стійкого суспільства. Тому моніторинг, розроблення та впровадження механізмів компенсації освітніх втрат має бути одним із пріоритетних напрямків в освітній політиці держави.

Використані джерела

Бичко, Г., & Терещенко, В. (2023). Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання. Український центр оцінювання якості освіти. https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf

Закон України «Про освіту». (2017) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Мороз, П. В. (2023). Освітні втрати в Україні: аналіз викликів та шляхи їх компенсації. Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2023: горизонти інновацій: зб. матеріалів VII Міжнародної наукової конференції (Київ, 25 травня 2023 р.) (с. 174–177). Крок. <https://lib.iitta.gov.ua/736452/>

Назаренко, Ю. (2022). Освітні втрати: підходи до вимірювання та компенсації. Cedos. https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/zapyska_osvitni-vtraty.pdf

Освітній омбудсмен України. (2022). Як освітні втрати вплинуть на економіку України. (6 жовтня). <https://eo.gov.ua/yak-osvitni-vtraty-vplynut-na-ekonomiku-ukrainy/2022/06/10/>

Чи вимірюються освітні прогалини в Україні: три запитання до Руслана Гурака. (2023, 21 лютого). Державна служба якості освіти України. <https://sqe.gov.ua/chi-vimiryuyutsya-osvitni-progalini-v-uk/>

Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2020). The economic impacts of learning losses. OECD. <https://www.oecd.org/education/The-economic-impacts-of-coronavirus-covid-19-learning-losses.pdf>

ТАКСОНОМІЯ БЛУМА ЯК РАМКА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ УЧНІВ 7–9 КЛАСІВ ГІМНАЗІЙ

Пасічник Олександр,

кандидат педпгогічних наук, доцент

відділ навчання іноземних мов,

Інститут педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

Згідно з Державним стандартом базової середньої освіти, сучасна школа покликана забезпечити різнобічний розвиток особистості учня, який здатен діяти творчо, мислити креативно та продукувати нові ідеї (Державний стандарт, 2020). Однак, артикулювавши це завдання, у його реалізації досі залишається багато «білих плям», зокрема через відсутність єдиного розуміння того, що собою уявляє «креативність» та які шляхи її досягнення.

У цьому контексті доцільно звернутися до таксономії Блума (Bloom, 1984), що являє собою ієрархію цілей навчання залежно від мисленневих процесів особи (знання, розуміння, застосування, аналіз, оцінка). Розроблена групою психологів у 1950-х рр., згодом вона була переглянута та переосмислена когнітивними психологами, педагогами та науковцями на початку 2000-х рр. (Anderson, 2001). Прикметно, що після цього доопрацювання таксономія була доповнена ще одним індикатором — креативністю. Як зазначають дослідники, потенціал мислити креативно певною мірою притаманний кожній особі (PISA, 2021). Залучення учнів до креативної діяльності веде до підвищення рівня сформованості низки інших індивідуальних здібностей, зокрема метакогнітивних умінь, умінь міжособистісної взаємодії, умінь розв’язувати проблеми, а також сприяти розвитку ідентичності, підвищенню навчальних досягнень, соціальної активності (PISA, 2021).

Нами була здійснена адаптація таксономії Блума до потреб предметної галузі вивчення іноземних мов, а її результати презентовані в таблиці 1.